

O S V R T I

JEDNO JE BAŠČANSKI, A DRUGO BAŠČANSKI

S osobitim sam zanimanjem pročitao dva člancića koja su o pitanju pravilnog pisanja ktetika baščanski ili baščanski u I. broju ovogodišnjega Jezika objavili Vinko Dorčić i Stjepan Babić.

Upozorio bih čitatelje Jezika da u hrvatskom jeziku postoji i drugi ktetik-homonim »baščanski«, koji nema veze s Baškom na Krku, jer dolazi od toponima Bast, sela u Makarskom primorju. Ali, ktetik iz Makarskog primorja prema zavičaju glasovite »Baščanske ploče« javnosti je manje poznat.

Od vlastite imenice Bast narod je stvorio dva pridjeva: baški i baščanski. Prvi je postao vlastito ime u složenicama Baška Voda i Baško Polje. Dapače se katkad umjesto naziva Baška Voda upotrebljava i samo prva riječ: »Idem na Bašku.«

V. Dorčić se zalaže da se stvori jedinstven zaključak, pa da se krčki ktetik piše baščanski, a ne baščanski.

Budući da stanovnici Basta i Makarskog primorja govore samo baščanski, jer njegovo č konačno dolazi od t. a ne od k kao na Krku, *predlažem da se konačno za ktetik na Krku usvoji oblik baščanski, a za naš u Makarskom primorju baščanski.* Tako bi naš čovjek mogao lakše razlikovati ta dva ktetika kao što razlikuje toponime: Sućuraj na Hvaru od Sućurac u Kaštelima, Supetar na Braču od Sumpetra u Poljicima i sl.

Inače sam na navedenu razliku »baščanski« i »baščanski« već upozorio u svojoj radnji »Nazivi naselja Makarskog primorja«, koja je izišla u »Makarskom zborniku«, Makarska-Omiš, 1970. 86-88.*

Karlo Jurišić

* Objavljujemo ovaj članak jer je zanimljiv zbog podataka koje iznosi. Prvo, da postoji još jedan pridjev baščanski koji nema druge mogućnosti. Za taj je podatak

korisno znati pri rješavanju pitanja baščanski ili baščanski < Baška, ali odmah valja napomenuti da on ne mora biti odlučan jer takvi homonimni ktetici postoje i od drugih mjesta i teško da bi se svi mogli razjednačiti, npr. lipovački < Lipovac i Lipovača, otočki < Otok i Otočac, kubanski < Kuba i Kūbān, da i ne ističemo da na pr. Lipovaca ima petnaestak, a Lipovače tri.

Drugo što je zanimljivo jest pojava da je prvotni pridjev baški < Bast zamijenjen pridjevom baščanski < Baščanin jer je baški čest u sastavu drugih toponima pa, kao što čitamo, počinje se i osamostaljavati, poimeničivati.

S. B.

ORAHOVČANIN, A NE ORAHOVIČANIN

S iznimnim sam zanimanjem pročitao prvi broj ovogodišnjega Jezika jer me već godinama muči jedan problem, a nastao je, čini mi se, X. izdanjem Boranićeva Pravopisa. To je etnik i ktetik mjesta Slavonska Orahovica.

Još u IX. izdanju Boranićeva Pravopisa iz 1947. g. stajalo je

Orahovica, Orahovčanin, orahovački,

dok je u X. izdanju, a poslije i u novosadskom pravopisu došlo do izmjene:

Orahovica, Orahovičanin, orahovički.

Kao rođenog Orahovčanina, gdje sam i odrastao, ta me je izmjena iznenadila i ozlojčila jer nikada prije toga ni od koga nisam čuo za etnik *Orahovičanin* niti za ktetik *orahovički*. Te oblike nitko živ u Orahovici ni u bližoj ni u daljoj okolini ne upotrebljava!

Pročitavši članke u spomenutom broju Jezika, odlučio sam se i ja javiti za riječ. Oslanjajući se uglavnom na gledišta iznesena u članku prof. Težaka, mislim da bi u skladu s onim što je tamo rečeno u novosadskom pravopisu umjesto da piše:

Orahovica, Orahovičanin, orahovički,
trebalo pisati:

kako je to pisalo i u prijašnjim izdanjima Boranićeva pravopisa.

Zanimljivo je da u novosadskom pravopisu za stanovnike Mitrovice piše: *Mitrovčanin, Mitrovčanka*, a i A. Šojat u istom broju Jezika piše: »... polja oko Mitrovice nisu mitrovička, nego mitrovačka (str. 30).

Ako dakle od Mitrovica imamo Mitrovčanin i mitrovački, zašto od Orahovica ne bi bilo Orahovčanin i orahovački kako je oduvijek bilo?

Vjerujem da je pokojni prof. dr. Stjepan Ivšić, rođeni Orahovčanin, zastupao isto mišljenje, a tako izlazi i prema pravilu što ga u istom broju Jezika iznosi prof. dr. Stjepan Babić:

»... a načelo je da toponimi, etnici i kleticke ulaze u književni jezik u onom obliku u kojem ga upotrebljavaju sami stanovnici, jasno bez izrazitih dijalekatskih obilježja« (str. 4).

U slučaju Orahovica ti bi dijalekatski oblici bili: *Oraovica, Orovica, Orovca, Orovčan, orovački*, no te i takve oblike nitko razuman i ne pomišlja ozakoniti!!

Zanimljiv je i ovaj slučaj koji je posljednjih godina uzbudio duhove u Orahovici. U njoj se naime već nekoliko godina održavaju turističke manifestacije pod naslovom ORAHOVAČKO PROLJEĆE pa je tako 1970. god. i pisalo na plakatima. Međutim već sljedeće godine, vjerojatno na intervenciju nekog doseljenog lingvističkog čistunca, nepučenog i bez osjećaja za narodni izgovor, naslov je promijenjen u ORAHOVIČKO PROLJEĆE, što je izazvalo negodovanje stanovništva, ljutnje i ismijavanja.

Ako sam dobro shvatio članke i pravilno ocijenio njihov odnos prema etnicima i kleticima, mislim da se svatko mora složiti sa mnom kad kažem da treba upotrebljavati riječi *Orahovčanin, orahovački*, a ne *Orahovičanin, orahovički*.

Slavko Ollrom

U raznim prilikama nailazimo na imena crkava koja nismo čuli i koja nam se čine neobična: nedavno se u vezi s proslavom Vincenta iz Kastva mnogo spominjala crkvića sv. Marije na Škriljinama (Sv. Marija na Škriljinah), u Šibeniku je poznata Gospa van Grada, u Zadru Sveti Petar i Andrija, Sveti Petar Stari itd. Iako najviše slušamo o crkvama posvećenima jednom svecu, blagdanu i sl. (Sv. Marko, Sv. Nediljica), ni ovakva imena nisu rijetka. Ona često govore o lokalitetima, gradnjama i lokalnoj povijesti: Gospa van Grada i slična imena govore o gradskim »granicama« i zidinama. Ili, Sveti Petar bio je jedna crkva uz koju se je dogradila druga, Bratovštine sv. Andrije. Raznim pregradnjama — o kojima povjesničari umjetnosti mnogo više i bolje mogu reći — s vremenom je Sveti Petar i Andrija postao naziv za jednu crkvu, u kojoj je Sv. Petar zapravo sakristija Sv. Andrije.

Takva imena nastaju u starim urbanim aglomeracijama, gdje način gradnje i grada, i kad se gradi nova crkva, otmilju staru crkvu razornom djelovanju vjekova ili čuvaju uspomenu na nju. U našim obalnim krajevima uvriježio se osobit model imena crkava kao *Sveti Petar Stari* i *Sveti Petar Novi*. Taj model postoji, u sličnim komunalnim i drugim prilikama, i u Italiji, na narodnom jeziku (S. Maria Novella, S. Giovanni Nuovo, S. Giorgio Maggiore, S. Simeone Piccolo). U tim imenima pridjev u službi atributa ne odnosi se na onoga kome je crkva posvećena, već govori o crkvi kao zgradi: o vremenu gradnje u slijedu s istoimenom crkvom (staro-novo) ili o veličini prema istoimenoj crkvi (veliko-malo). Dakle, Sveta Marija Velika kaže da postoji ili je postojala istoimena manja crkva, a Sveti Petar Novi (sve pisano velikim slovom) znači »nova crkva sv. Petra«. Uz česte veze s glagolima *ići/ući* razvila se dvojaka upotreba običnijih imena *ići/ući u crkvu svetog Petra* i *ići/ući u Svetog Petra*. Tu još nema zabune, ali kad